

BİR İNTİHAL DAHA VAR
“Balkanlardaki Göçlerin Türk Kültür Mirasına Etkisi”
başlıklı makale üzerine açıklama

Mehmet Emin Yılmaz - *Yüksek Mimar*

Düşünce ve Tarih Dergisi, Kasım 2017, sayı 38, sayfa 54-59

Aldatan bizden değildir.

Hadis-i Şerif

Türkiye’deki ilmî çalışmaların en önemli meselelerinden biri intihaldir. Her üç tezdten birinin çalıntı olduğu[1] ülkemizde, Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi’nin 4. maddesinde *intihal* şöyle tanımlanmaktadır: “a) İntihal: Başkalarının özgün fikirlerini, metotlarını, verilerini veya eserlerini bilimsel kurallara uygun biçimde atıf yapmadan kısmen veya tamamen kendi eseri gibi göstermek.”[2] TDK Türkçe sözlükte[3] ise *aşırma* karşılığı verilen kelime aslında hırsızlığın bilimsel (!) adıdır.

Bir nevi “intihal arkeolojisi” konulu “Tarihin Kara Kitabı - Tarihçiliğimizde Usul ve Ahlak Meseleleri” isimli kitabında Sn. Ali Birinci’nin şu ifâdelerini burada tekrar etmeden geçemeyeceğiz:[4]

“Her mesleğin veya her işin bir ahlâkî tarafı bulunmaktadır. Buna manevî tarafı veya ruhî tarafı demek de mümkündür. Bu, bir meslekteki kişinin işini yaparken uyması gereken kaideler bütünü olarak da anlaşılabilir. Esasen her işin değeri ancak ahlâkî değeri kadardır. Bir araştırmanın ilmî değeri hiçbir zaman ahlâkî değerinden daha fazla olamaz. Bu itibarla her mesleğin icrasında bu ahlâkî kaidelerin gereğini yerine getirmek kişinin mesleğine ve meslektaşlarına karşı ilk borcudur ve hiçbir zaman bir lütuf sayılamaz.”

Yoğun emek harcıyıp çalışarak eser üreten pek çok araştırmacının ürünleri intihale kurban gidebilmektedir. Bu hırsızlığı gelişigüzel bir halde pervasızca yapanlarla birlikte kendi çalışmasıymış gibi sahte dipnot ekleyip kurnazca yapanlar da bulunmaktadır.[5] Aşağıda başımıza gelen bir intihal vakasının 2015'ten günümüze kadarki durumu özetlemeye çalıştık:

2010 yılında kendi imkânlarımızla bir araştırmaya başladık. Çalışma konumuz, Balkanlar başta olmak üzere Osmanlı coğrafyasında kiliseye dönüştürülen Türk mimârî eserlerinin envanter çalışmasıydı. Yaklaşık 2 sene bu konuyla ilgili yoğun bir çalışmadan sonra Balkan ülkelerini kapsayan kiliseye çevrilmiş 72 mîmârî eseri incelediğimiz bir eser ortaya çıktı. İstanbul'da özel bir yayıneviyle görüşüp basılması üzerine anlaştık. Basılacak olan kitaba "önsöz yazması için" çalışmamızı daha önceden tanıdığımız, Balkanlarla ilgili çalışan bir akademisyene e-posta yoluyla farklı târihlerde yolladık. Kendisi yine e-posta ile cevap vererek çok yoğun olduğunu belirtip 10-15 gün içerisinde iyi bir sunuş yazısı yazacağını bildirmiştir. Çalışmamızı beğendiğini belirtip çok iyi bir takdim yazısı yazmak istediğini ve bu sebeple yoğunlaşması gerektiğini ifâde etmiş ancak meşgaleleri sebebiyle yazı yollamamıştır. Geçen zaman içinde, yayınevi tarafından telif bedeli tarafımıza ödendiği halde, konunun geniş olup çalışmamıza sürekli ilâveler olması ve yayınevinin yoğunluğu sebebiyle kitabın basımı hâlâ gerçekleşmemiştir. İlk teslimimizde 72 olan kiliseye çevrilen eser sayısı şu an 270'in üzerindedir.

23 Temmuz 2015'te İstanbul'da bir yayınevinde "Balkanlar ve Göç" konulu bir kitap aldık. Bu kitap, 2013'te İstanbul Üniversitesi, Bursa Büyükşehir Belediyesi ve Rumeli Balkan Dernekleri Federasyonu'nun birlikte düzenlediği sempozyuma ait makaleleri içermektedir. Sempozyum kitabında yer alan *Balkanlardaki Göçlerin Türk Kültür Mirasına Etkisi*[6] başlıklı makaleyi okuduğumuzda, yazının 2,5 sayfasındaki cümlelerin ve ekindeki çizimlerin noktasına, virgülüne, harflerdeki şapkalara ve eğik yazdığımız kelimelere kadar bize ait olduğunu üzülen ve hayret ederek gördük.

Bu 2.5 sayfalık bölüm, makalenin yazarları olan akademisyene önsöz yazması için 2012'de verdiğimiz kitabımızın değerlendirme kısmıydı. Ne yazık ki kurda kuzu teslim ettiğimizi ancak farketmiştik!

Makalede hiçbir şekilde bize atıfta bulunulmamıştı. Hatta çalışmamızdan aldığı bölümü kendileri yazmış gibi göstermek için bazı yerlere dipnotlar koymuş, aradan bazı cümleleri çıkartmıştır. Koyduğu dipnotlardaki kaynakları incelediğimizde ise konuyla alâkası olmayan, tamamen uydurma dipnotlar olduğu görülmüştür. Tüm dipnotların tetkikini ekte sunuyoruz. Söz konusu sempozyum kitabının ekinde yer alan DVD'de tüm katılımcıların sunumları video olarak kaydedilmiştir. Bu sunumda da çalışmamızdan pek çok kısım kaynak gösterilmeden kullanılmıştır.

Bu intihalin farkına varmamızdan sonra yaptığımız araştırmalarda, aynı akademisyenin 3 ayrı yerde daha kitabımızın değerlendirme kısmını izinsiz ve kaynak göstermeden kullandığını tespit ettik. Yaptığı intihalleri e-posta yoluyla kendisine sorduğumuzda önce haberi olmadığını belirtip özür dilemiş, ısrarımız neticesinde de cevap vermek gibi bir durumu olmadığını ifâde etmiştir. Yüksek Lisans tez konusu seçimindeki yardımı (!) sebebiyle kendisine "borçlu" olduğumu ve insanlıktan nasibimi almadığımı dile getirmektedir ki bizi hayret içinde bırakan cümleleri birebir şöyledir:

“Gerek hayatta gerekse bu gibi bilimsel çalışmalarda öğreneceğin daha çok şey var. Önce insan olmayı, ahlaklı ve etik olmayı öğreneceksin. Türkçede “Vefa Borcu diye bir ifade vardır. sende maalesef bunu görmedim. Zaten insanlıktan nasibini almayan birinden bunu istemek yanlış. Benim sana cevap verme gibi bir derdim yok, muhatabım da değilsin. Aynı kulvarda ve kategoride de değiliz. Benim tavsiyem kendinden büyük işlere kalkışma. Kilogramın kadar konuş ve iş yap. Zaten bu kafa ile olma imkanın da yok.”

Bu son cümleden sonra kendisiyle olan yazışmalarımızı kesip intihali açıklayan bir şikâyet dosyasını YÖK Başkanlığı'na teslim ettik (Eylül 2015). YÖK'ün hukuk birimi de intihal dosyasını Gazi Üniversitesi'ne yolladı. O tarihten Haziran 2016'ya kadar üniversitenin Etik Kurulu'ndan ve YÖK'ten hiçbir cevap alamayınca BİMER'e başvurduk. Gelen cevap neticesinde, intihal dosyasının zaman aşımına uğratılması amacıyla Fetö-PDY kapsamında görevden alınan rektör tarafından aylarca bekletildiği anlaşılmıştır. YÖK, Rektörlük, Etik Kurul ve Prof. Dr. unvanlı Bilirkişiler'in danışıklı dövüşüyle intihal dosyasının bekletildiği görülmüş ve tarafımızdan Cumhuriyet Başsavcılığı'na suç duyurusunda bulunulmuştur ki el-an hukukî süreç devam etmektedir.[7]

Sonuç olarak, Prof. Dr. unvanı taşıyan bir akademisyen, kendisine önsöz yazılması için verilmiş bir çalışmayı sahte dipnotlar ekleyerek kendi ürettiği bir esermiş gibi farklı tarihlerdeki sempozyumlarda defalarca kullanmış ve yayınlamıştır. İşin daha da vahimi ve bizi üzen kısmı bu intihali yapan kişinin İlahiyat Fakültesi mezunu olmasıdır.

Dipnotlar

[1] “Üniversitelerde her 3 tezden 1’i çalıntı çıktı” Hürriyet, 1 Temmuz 2016:

<http://www.hurriyet.com.tr/universitelerde-her-3-tezden-1i-calinti-cikti-40124702>

[2]http://www.yok.gov.tr/web/guest/icerik/-/journal_content/56_INSTANCE_rEHF8BIsfYRx/10279/18187

[3]<http://www.tdk.gov.tr/>

[4] Ali Birinci, Tarihin Kara Kitabı, 2014, Ankara. (arka kapak)

[5] Bkz. Ali Birinci, age.; Hakan Erdem, Târih-Lenk, 2008; Nejdet Bilgi, *Bir İntihal Hikayesi*, Cihannüma, Sayı II/2 - Aralık 2016, s. 211-227.

[6] Mehmet Zeki İbrahimgil, Ammar İbrahimgil “Balkanlar’daki Göçlerin Türk Kültür Mirasına Etkisi” *Balkanlar ve Göç*, Ed. Ali Fuat Örenç, İsmail Mangaltepe, Bursa Büyükşehir Belediyesi Yayınları, 2013, s.501-513. (ISBN 978-605-5382-73-5)

[7] Bu tür konulardaki davaların yıllarca süreceği gerçeği göz önüne alınarak intihalin tozlu raflarda unutulması yerine kamuoyunu bilgilendirmek amacıyla yayınlanmasının daha uygun olacağını düşündük.

EK: Sahte dipnotların tetkiki

Mehmet Emin Yılmaz'dan intihal edilen metin:

Balkanlar'ın son iki yüz yılı hep savaşlarla geçmiştir. Üç Osmanlı-Rus Savaşı, iki Balkan savaşı, iki dünya savaşı, iç savaşlar ve siyasi iktidarlar, Osmanlıdan kalan maddi kültür mirasında büyük tahribata sebep olmuştur. Balkanlar'da inşa edilen vakıf eserlerinin sayısının 16.000'in üzerinde olduğu bilinmektedir. Ayakta kalabilen eser sayısının ise takriben 4.000 civarında olduğu düşünüldüğünde tahribatın boyutu kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.¹⁴

14 numaralı dipnot:

- Akın, Balkanlarda Osmanlı Dönemi Konutları, İstanbul 2001, s.70.
- Eyice "Atatürk'ün Doğduğu Şehir Selanik- 1881", İlgı, sa. 31, Mayıs 1981, s. 2-3;
- Kaşıkçı-H.Yılmaz, a.g.e. [Mora'dan Viyana'ya Osmanlı Avrupası], s.78.

Burada belirtilen 3 yayın incelenmiş olup yukarıdaki metinde yazılı hiçbir bilgi bulunmamaktadır.

Mehmet Emin Yılmaz'dan intihal edilen metin:

Osmanlıların fethettiği şehirlerdeki en büyük kiliseyi mihrap, minber, minare ekleyerek ve çoğunlukla Fethiye ismiyle camiye çevirmesi yaygın bir âdettir.¹⁵

15 numaralı dipnot:

- Şabanoviç, Postanak i Razvoj Sarajevo, Sarajevo 1959, s. 28.

Burada atıfta bulunulan 1959 tarihli yayın Bosna tarihiyle ilgili olup metindeki cümle bulunmamaktadır.

Mehmet Emin Yılmaz'dan intihal edilen metin:

Osmanlıların camiye çevirdiği kiliselerin çoğu, Türklerin Avrupa'dan çekilmesiyle birlikte tekrar aslına döndürülüp kilise haline getirilmiştir. Bununla birlikte aslında Türk mimari eseri olan yapılar da kiliseye çevrilmiştir. Bazı kiliseler camilerin enkazı üzerine yapılmış, bazıları da mevcut cami ya da türbeyi tümüyle yıktırmak suretiyle üzerine inşa edilmiştir. Türk mimari eserlerinin bir kısmı da geçmişte kiliseye çevrilmiş olup şu anda farklı işlevde kullanılmaktadır.¹⁶

16 numaralı dipnot:

- Kiel, "Some Early Ottoman Monuments in Bulgarian Thrace", Belleten, S.33,1974, s. 636;
 - Maria Stainova, Osmanski İskustva na Balkanite 15 -18. Vek, Sofya, 1995, s.35;
1. Kiel'in atıfta bulunulan yayını Eski Zağra'daki Osmanlı dönemi ve Hamza Bey Câmii'yle ilgili olup metindeki cümleler ya da bilgiler bulunmamaktadır. M. Stainova'nın Balkanlarda Osmanlı Sanatı adlı yayınına ulaşamadık ancak yazar aynı atıfı aynı sayfa numarasıyla birlikte başka bir makalesinde de kullanmıştır, o makaledeki cümlesi ise yukarıdaki metinden tamamen farklıdır:

"Bulgaristan, 1371 Meriç Savaşı ile birlikte Balkanlarda en erken Osmanlı hâkimiyetine giren ülkelerden biridir. Bulgaristan'ın Osmanlı idaresine katılmasıyla, Anadolu'dan Türkmen ve Yörük aşiretleri ülkenin çeşitli bölgelerine yerleştirilmiş, kısa bir süre içerisinde bölgede Müslüman Türk nüfus çoğunluk durumuna geçmiştir. Bulgaristan, en fazla Türk eseri inşa edilmiş bir Balkan ülkesidir. Bulgaristan'da 542 yıl süren Türk hâkimiyeti döneminde 3.339 Türk eseri inşa edilmiştir." ["Balkan Ülkelerinde Türk Kültür Mirasının Günümüzdeki Mevcut Durumu" Türk Dünyası Kültürel Değerleri Uluslararası Sempozyumu, 4-8 Kasım 2013, Eskişehir, Bildiri Kitabı, Editör: Yrd. Doç. Dr. Burhan SAYILIR, Eskişehir-2014, s.595.]

Mehmet Emin Yılmaz'dan intihal edilen metin:

Kiliseye çevrilen Türk mimari eserlerinin bazıları envanter çalışmaları sırasında tarafımızdan yerinde incelenmiştir. Ayrıca eski fotoğraflar, kartpostallar ve haritalardan bazı yapıların kiliseye çevrilmeden önceki

özgün hallerine ulaşılmıştır.¹⁷

17 numaralı dipnot:

- Anastassiadou, Selanik 1830-1912, (çev. I. Ergüden), İstanbul 2001,41;
- Dölen, "Kartpostallarla Geçmişte Selanik", Tarih ve Toplum Dergisi, c. 26, sa.156, Aralık 1996, s. 24.

Burada atıfta bulunulan yayınlar Selânik şehriyle ilgili olup metinle bir ilgisi bulunmamaktadır.

Mehmet Emin Yılmaz'dan intihal edilen metin:

Mimari çizimlerine ulaşabildiğimiz yapılardaki değişiklikleri ve onarımları farklı taramalarla gösterilmiş, perspektif çizimlerle de ifade ederek özgün hali bilinebilen yapıların restitüsyon önerileri hazırlanmıştır. Vakıflar Genel Müdürlüğü ve Osmanlı Arşivleri'nde incelediğimiz yapılarla ilgili tarama yapılarak bu yapılardan bazılarında ait vakfiyeler, evkaf defterleri, muhasebe kayıtları ve resmi yazışmalar gibi arşiv belgeleri tespit edilmiştir. Bu arşiv belgelerinin eserlerle ilgili ileride yapılacak ayrıntılı çalışmalara kaynak teşkil edeceğini düşünmekteyiz.

Bu çalışmada incelediğimiz Türk mimari eserlerinin içinde kiliseye çevrilen farklı yapı türleri olduğu görülmektedir. Kiliseye çevrilen yapı türleri içinde 45 cami - mescit, 20 tekke - türbe, 3 saat kulesi, 2 imaret, 1 namazgâh, 1 kule ve 1 çeşme bulunmaktadır. Katalog bölümünde incelediğimiz yapıları sınıflandıracak olursak şu başlıklara ayırabiliriz:

- halen kilise olarak kullanılan yapılar,
- geçmişte bir dönem kiliseye çevrilen, günümüzde başka bir işlev verilmiş yapılar,
- geçmişte bir dönem kiliseye çevrilen, günümüze ulaşmamış yapılar,
- harap olmuş bir caminin duvar kalıntıları kullanılarak inşa edilen kiliseler,
- tümüyle yıktırılıp üzerine kilise inşa edilen cami ve türbeler,
- çan kulesine dönüştürülen saat kuleleri,
- kiliselere tahsis edilen yapılar,
- kilisenin bir parçası olarak dönüştürülen yapılar.

Bu sınıflandırmaya giren Bulgaristan, Hırvatistan, Sırbistan, Makedonya, Macaristan, Romanya ve Yunanistan'da toplam 73 eski eser tespit edilmiştir. Bu yapılar içerisinde kiliseye çevrilen en eski Türk eseri Venedikliler tarafından 1648'de Split/Klis Kale Camii'dir. Macaristan'da Türk hâkimiyeti 17. yüzyıl sonları ile 18. yüzyıl başlarında son bulmuştur. Bu dönem Macaristan'da Cizvit tarikatının faal olduğu dönemdir. Türklerin çekilmesiyle birlikte geride kalan mimari eserlerin büyük bir kısmı Avusturyalılar tarafından Cizvit tarikatına tahsis edilmiştir. Bu dönemde Budin'deki Gül Baba Türbesi, Eger (Eğri)'deki Kethüda Hamza Bey Mescidi, Peçuy'daki Gazi Kasım Paşa Camii, Yakovalı Haşan Paşa Camii ile İdris Baba Türbesi, Zigetvar'daki Ali Paşa Camii ve Kanuni Sultan Süleyman Camii kiliseye çevrilen Türk yapılarıdır.¹⁸

18 numaralı dipnot:

- Ekrem Hakkı Ayverdi, Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri, Romanya, Macaristan (1. ve 2. Kitap), İstanbul Fetih Cemiyeti Yay. 79 İstanbul 2000, s.271;
- Feher, a.g.m., [Macaristan'da Osmanlı Mimarisi, Kültür ve Sanat Dergisi] s.19.

Bu iki yayın da Macaristan'la ilgili olup yukarıdaki metinde geçen hiçbir bilgi bulunmamaktadır.

Mehmet Emin Yılmaz'dan intihal edilen metin:

Kiliseye çevrilen Türk yapılarının Yunanistan'da yoğunlaştığı görülmektedir. İlk olarak Mora yarımadasında Venedikliler'in geçici işgal döneminde Katolik kilisesine dönüştürülen camiler, Türk döneminin son bulmasıyla birlikte Ortodoks kilisesine dönüştürülmüştür. 1923'teki nüfus mübadelesi sonucunda 500.000 Müslüman Yunanistan'dan Anadolu'ya göç etmiştir. Buna karşılık 1.200.000 Ortodoks da Anadolu'dan Yunanistan'a yerleştirilmiştir. Nüfusun bir anda artması sonucu Müslüman nüfus da kalmadığından Türklere ait dini ve sivil yapılar mübadillere tahsis edilmiştir.¹⁹

19 numaralı dipnot:

- Kaşıkçı-H.Yılmaz, Mora'dan Viyana'ya Osmanlı Avrupası (Ülkeler, Şehirler, İz Bırakanlar), s.78

Bu kaynak, aynı sayfa numarası verilerek 14. dipnotta da kullanılmış olup metindeki bilgiler bulunmamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Prof. Dr. Mehmet Zeki İbrahimgil, intihal, Gazi Üniversitesi, YÖK